

Тамара М. Стојановић Ђорђевић¹
Универзитет у Крагујевцу
Филолошко-уметнички факултет
Катедра за српски језик и књижевност

О УСВАЈАЊУ НАЦИОНАЛНИХ И ГЛОБАЛНИХ ВРЕДНОСТИ У ШКОЛИ²

Аутор у овом раду разматра потребу и могућности унапређивања васпитно-образовног рада кроз неговање националних и глобалних вредности. Ово питање је веома актуелно и друштвено значајно, утолико пре што живот у ери свеопште глобализације (не само нашем друштву) прети занемаривањем или напуштањем оних вредности које представљају традиционално благо на којем је изграђивана култура, наука, уметност и на којима је настајао, растао и развијао се наш народ. У овом раду посебна пажња се усмерава на школу у циљу сагледавања њеног доприноса у усвајању националних и глобалних вредности. На узорку од 163 ученика осмог разреда и првог разреда гимназије проверавали смо знања ученика тестом опште информисаности.

Добијени резултати показују да ученици основних и средњих школа не показују висок степен усвојености знања, вештина, навика и формираних способности везаних за националне и глобалне вредности.

Кључне речи: школа, васпитање, образовање, усвајање, националне вредности, глобалне вредности

УВОД

Вредност као филозофски појам настаје у другој половини XIX века, да би касније био преузет и коришћен у другим друштвеним наукама (социологија, психологија, педагогија, право, економија). Овај појам означава „најопштије веровање о томе шта је (и колико) ваљано, пожељно, корисно, односно о томе шта је непожељно и недопустиво” (<https://www.sr.wikipedia.org>, посећено 17. 5. 2015). Из овога проистиче да су вредности хипотетички конструктор, јер имају субјективни карактер.

Постоји посебна наука о вредностима – аксиологија. Педагошка аксиологија полази од уверења да је могуће посебно издвојити систем вредности на делу у различитим типовима васпитања. У оквиру педагогије, као посебна врста културне педагогије, у Немачкој је настала вред-

¹ tasicakg@yahoo.com

² Овај рад је део истраживања која се изводе на пројекту 178018 Друштвене кризе и савремена српска књижевност и култура: национални, регионални, европски и глобални оквир који финансира Министарство за науку и технолошки развој Републике Србије.

носна педагогија коју су развили Дилти (Dilthey), Лит (Litt) и Спрангер (Spranger). Ова педагогија у центар васпитања ставља доживљавање вредности и свих културних подручја – од религије и филозофије до уметности и науке. У тој педагогији вредности су схваћене као над-друштвене и осамостаљене суштине, а задатак је васпитања да према тзв. вредносним склоностима појединаца подстакне у њима усвајање одређене вредносне оријентације и на тој основи професионалне усмености (Вујчић 1989: 507).

У литератури се посебно истиче значај вредности у друштву. „Слобода, сврховитост и смисао људске егзистенције не могу се разумети без укључивања у разматрање проблема вредности који има више својих међусобно повезаних димензија – филозофску, социолошко-антрополошку, индивидуално-психолошку – те се с тога може у целини проучити само комбиновањем различитих приступа” (Мимица, Богдановић 1997: 658).

Вредности заузимају централно место у структури личности појединца и имају велики мотивациони потенцијал који утиче на све што човек жели, мисли или ради. „Доношење животних одлука, одређивање циљева и средстава за њихово достизање, ставови, идеологије, евалуација, морално суђење, па и социјално понашање уопште добрим делом јесу детерминисани управо вредностима” (Пантић 1981:10).

Интересовање за вредности је израз човекове тежње да осмисли како свој, тако и животе других људи. Заправо, целокупни човеков живот није ништа друго него стална селекција вредности (преузимање пожељних и одбацивање непожељних), односно доношење одлуке између: добро – лоше, лепо – ружно, корисно – штетно, истинито – лажно и сл. На тај начин је човек креирао и одржавао сопствену егзистенцију. Отуда су вредности битне одреднице човека као свесног бића.

Када је реч о подели вредности, у литератури се наводи подела коју је извршио енглески психолог Милтон Рокич (Milton Rokeach), који у свом делу *The nature of human values* из 1973. године врши поделу вредности по неколиким критеријума. Прво их дели на *терминалне*³ и *инструменталне вредности*⁴ (в. Ајдуковић 1989).

3 *Терминалне вредности* су оне које се односе на човеково коначно стање егзистенције, односно вредности као крајњи циљеви, идеали (удобан живот, узбудљив живот, усавршавање, свет мира, свет лепоте, једнакост, породична сигурност, слобода, срећа, унутрашња хармонија, љубав, национална сигурност, задовољство, спас душе, самопоштовање, друштвено признање, право пријатељство, мудрост). Терминалне вредности Рокич дели на личне, које се односе на субјект и друштвене вредности.

4 *Инструменталне вредности* су оне вредности које се односе на начин живота, односно вредности као средства (амбициозност, широкогрудост, способност, весеље, чистоћа, храброст, помиљивост, услужност, часност, креативност, независност, промишљеност, логичност, бити вољен, оданост, љубазност, поузданост, самоконтролисаност..). Инструменталне вредности дели у две групе: моралне (нпр. поштен) и компетицијске вредности (нпр. амбициозан). Ако се човек супротстави првима, то води осећају кривице, а ако се супротстави другима, јавља се осећај властите неадекватности.

У педагогији се појам *вредности* односи на све оно што је битно за васпитање (физичко, интелектуално, морално, радно, естетско) и образовање (стицање – усвајање знања, развијање вештина и формирање навика, развијање интересовања за науку, културу, уметност, економију, политику и др.). Овај појам подразумева и она добра до којих је наш народ дошао одабиром у току времена (обичаји, веровања, понашања у датим животним ситуацијама).

У овом раду посебна пажња је посвећена потреби и могућностима усвајања вредности у школи. У складу са насловом теме вредности смо поделили на: **националне и глобалне**.

Већ сама синтагма *националне вредности* изазива асоцијације на нешто што је посебно битно за друштво у целини, за нацију, за посебност нашег народа. То указује на процесе, на традицију, на културну баштину, на све оно без чега једно друштво не може бити препознатљиво. Национално васпитање је врло сложен и вишеаспектни друштвени процес, утемељен већим бројем фактора који утичу на развој личности, на њено социјално сазревање, оспособљавање за стваралачку радну активност, однос према друштвеној заједници у најширем смислу речи” (Марковић 2010: 32).

На основу проучавања бројних извора из области филозофије, социологије, педагогије, права, књижевности и других релевантних извора формирали смо списак најзначајнијих националних и глобалних вредности.

1. *Националне вредности* су оне вредности које су од посебног значаја за грађане Републике Србије (национални значај). Ове вредности смо у складу са Уставом Републике Србије и законском регулативом груписали на следеће начине:

- а) очување државног суверенитета и територијалне целовитости Републике Србије (сувереност, независност, територијална организација, територијална целовитост);
- б) међународни положај Републике Србије (међународни положај и односи Републике Србије, безбедност, однос према Србима ван граница Србије, однос према странцима и страним правним лицима, монетарни, банкарски, девизни и царински систем, европски стандарди у провођењу политичких, законодавних и уставних реформи);
- в) уставност и законитост Републике Србије (уставност и законитост, остваривање и заштита слобода и права грађана, одговорност и санкције за повреду слобода и права грађана);
- г) национални идентитет грађана Републике Србије (национални идентитет, православни идентитет, народни обичаји, национална ношња, фолклор, национална кухиња, подизање свести и подстицање развоја европског културног идентитета и различитости, повратак расељених лица и избеглица, српски језик, српско писмо

(ћирилица), Српска православна црква и друге верске заједнице у Србији, српски национални јунаци и хероји, пресудни историјски догађаји, културно-историјски споменици;

- д) економска стабилност Републике Србије (јединствено тржиште, положај привредних субјеката, економски односи, заштита свих облика својине, систем у области радних односа, научно-технолошки развој);
- ђ) наука, култура, уметност, образовање и спорт;
- е) заштита и безбедност грађана (здравствена заштита, социјална заштита, борацка и инвалидска заштита, брига о деци, јавно информисање, равноправност полова, сузбијање наркоманије и борба против сиде);
- ж) наука, култура, уметност и спорт;
- з) националне вредности које су заштићене као добра светске баштине или су на „листи чекања” проглашења за глобалне вредности:
 - културно-историјски споменици у Републици Србији који имају посебну националну вредност (Стари Рас са Сопоћанима, Петрова црква код Новог Пазара, Манастир Студеница, Манастир Дечани, Манастир Богородица Љевишка, Манастир Грачаница, Пећка патријаршија, Археолошко налазиште Гамзиград);
 - споменици културе (Петроварадинска тврђава, Град Јелеч, Град Маглич, Град Звечан, Манастир Црна Река);
 - (интер)национални паркови (Ђердап, Копаоник, Фрушка гора, Тара);
 - резервати (Делиблатска пешчара, Ћавоља варош, Долина реке Пчиње, Горње Подунавље, Карађорђево, Клисуре реке Градац, Клисуре реке Трешњице, Клисуре реке Увац, Лабудово окно, Лазарев кањон, Лептерија – Сокоград, Лудашко језеро, Обедска бара, Овчарско-кабларска клисура, Пештерска висораван, Прерасти Вратне, Шарган – Мокра гора, Слано Копово, Влашинско језеро, Златибор)
 - нематеријално културно наслеђе Србије номиновано за репрезентативну листу нематеријалног културног наслеђа Унеска (Крсна слава, Молитва, Белмуж, Обичај изливања и паљења ратарских свећа, Клесарски занат Бела Вода, Израда пиротског качкаваља, Пиротско ћилимарство, Лазарице у Сиринићкој жупи, Чување Христовог гроба, Пазарске мантије, Косовски вез, Руменка, Фрулашка пракса, Свирање на кавалу, Наивно сликарство Словака).⁵

5 Овај списак сматрамо непотпуним. Ово је само списак оних вредности којима ми, у овом раду, придајемо посебну пажњу.

Назначене националне вредности требало би да представљају окосницу избора наставних садржаја у основним и средњим школама, али и на свим другим нивоима система образовања и школског система.

2. *Глобалне вредности* су оне вредности које имају универзалну важност, које су свеобухватне, примењиве на све људе и односе се на све људе подједнако (универзалне људске вредности). У глобалне вредности спадају: мир, поштовање, сарадња, слобода, људска срећа, истина, скромност, љубав, одговорност, јединство, слога, толеранција, разумевање, прихватање, коегзистенција, право на живот, слободу и сигурност личности, право на рад и слободу рада, право на социјалну сигурност, слобода изражавања и мишљења, слобода мисли, савести и вероисповести, забрана дискриминације, једнакост полова и друга права и слободе регулисана универзалним документима (Универзална декларација о људским правима, Европска конвенција о људским правима, међународни уговори).

У оквиру овог рада посебну пажњу усмеравамо на школу и желимо сагледати њен допринос у остваривању глобалних и националних (васпитних и образовних) вредности. Школа је централна институција васпитања и образовања и један од најзначајнијих фактора остваривања циља и задатака у оквиру васпитања за неговање националних и глобалних вредности. Међутим, школу желимо посматрати као институцију система васпитања и образовања која мора доживљавати модернизацију и трансформацију, јер је то претпоставка целокупног друштвено-економског развоја Србије. То мора бити изразито дугорочно стратешко решење. То значи да желимо школи одредити једну битно другачију функцију од оне коју она сада (до сада) има. Школа треба да постане место на којем се истовремено живи, ради и где се доживљавају радости детињства и младости и место на којем се активно (интерактивно) учи и стичу знања из свих области живота и рада људи, па и из области усвајања и неговања националних вредности и интернационалних (глобалних) вредности.

МЕТОД

Циљ истраживања је био: *Испитивање процена испитаника о стеченом стеченим знања, вештина, навика и формираних способности оперисања појмовима везаним за националне и глобалне вредности код ученика основних и средњих школа.*

Задатак истраживања је био: идентификовати показатеље о стеченим знањима, степену усвојености вештина, навика и формираних способности оперисања појмовима везаним за националне и глобалне вредности код ученика основних и средњих школа.

Уз овако постављени задатак истраживања поставили смо хипотезу: *Ученици основних и средњих школа не показују висок степен усвојености знања, вештина, навика и способности оперисања појмовима везаним за националне и глобалне вредности.*

Овако постављену хипотезу тестирали смо кроз следеће независне варијабле:

1. школе (основне и средње, односно ученици осмог разреда основне школе и ученици првог разреда средње школе),
2. пол испитаника (мушки и женски),
3. места у којима се школе (испитаници) налазе,
4. успех у учењу ученика (свих пет категорија: одлични, врло добри, добри, довољни и недовољни).

У овом истраживању користили смо *Тести ојшти информисаности*, којим смо желели да утврдимо знања ученика, степен усвојености вештина, навика и формираних способности оперисања појмовима везаним за националне и глобалне вредности. Укупан број питања на тесту био је 30, од чега је десет питања било есејског типа. Тест је садржао знања која су се могла стећи у школи, у породици, путем средстава јавног информисања или у процесу самообразовања. Када је у питању наставни програм, већина садржаја се изучавала у настави српског језика и историје, као и других наставних предмета, као што су: Свет око нас, Познавање природе и друштва, Познавање друштва, Географија, Веронаука, Грађанско васпитање итд., а посебно из Историје и Српског језика.

Испитивањем смо обухватили по једно одељење осмог разреда и по једно одељење првог разреда гимназије у Новом Пазару, Крагујевцу и Нишу. Испитивање је извршено маја 2015. године. Циљ нам је био да уочимо да ли постоји разлика у степену познавања садржаја с обзиром на степен школовања, иако је разлика само једна школска година. Исто тако имали смо у виду да у гимназију одлазе претежно успешнији ученици из основних школа, те смо и с тим моментом рачунали као са независном варијаблом која може имати утицаја на исходе истраживања.

Узорак испитаника (ученика) је изабран хотимично из популације три округа „Средишње Србије”, различитог националног састава становништва. Узорком су обухваћена 73 ученика основних школа, 18 (24,66%) одличних, 21 (28,77%) врло добар, 18 (24,66%) добрих и 15 (20,55%) довољних и 90 ученика средњих школа, 18 (20%) одличних, 24 (26,67%) врло добра, 19 (21,11%) добрих, 24 (26,67%) довољна и 5 (5,56%) недовољних ученика.

Како бисмо избегли негативне утицаје због довођења у везу теста и успеха у школи, односно утицаја на оцене, тест смо назвали „Тест опште информисаности”. Поред тога, ученицима смо објаснили да одговори на постављена питања неће имати никаквог утицаја на оцењивање успеха у учењу. Број испитаника је варирао од питања до питања. Наиме, на поједина питања ученици нису дали одговоре. Ми те одговоре нисмо рачунали као негативне. Једноставно, означавали смо ознаком „нема појава”, иако смо претпостављали да ученици нису знали одговоре на та питања.

Анализа и интерпретација резултата испитивања

У овом делу дајемо анализу и интерпретацију резултата истраживања остваривања националних и глобалних вредности из *Теста оштите информисаности*.

Табела бр. 1 – Укупан успех ученика осмог разреда основних школа на Тесту опште информисаности

Кључ за оцењивање	Број освојених поена (оцена)				
	0–20 Оцена: 1	21–40 Оцена: 2	41–60 Оцена: 3	61–80 Оцена: 4	81–100 Оцена: 5
Нови Пазар	15	8	3	-	-
	57,69%	30,77%	11,54%		
Крагујевац	13	7	4	-	-
	54,67%	29,17%	16,66%		
Ниш	12	8	3	-	-
	52,17%	34,79%	13,04%		
УКУПНО	40	23	10		
	54,79%	31,51%	13,70%		

Из табеле се види да је у Новом Пазару позитивне оцене, али само оцену 2 (довољан) и 3 (добар), имало укупно 11 ученика осмог разреда (42,31%), док је негативно оцењених било 15 ученика (57,69%). За нијансу бољи резултат је код ученика осмог разреда у Крагујевцу, где је позитивне оцене (довољан и добар) постигло 11 ученика (45,83%), а недовољно 13 ученика (54,67%). У Нишу позитивне оцене имало је 11 ученика (47,83%). Негативно оцењених било је 12 ученика (52,17%).

Упоредним посматрањем добијених резултата се може уочити да су знања ученика осмог разреда уједначена:

- ученици из Новог Пазара су на тесту имали највећи број негативних оцена (57,69%), а у коначном збиру су имали средњу оцену 1,54 ($\bar{X} = 40$);
- ученици из Крагујевца су на тесту такође постигли слабе резултате, јер средња оцена износи 1,63, односно $\bar{X} = 39$.
- ученици из Ниша су на тесту постигли сличне резултате $\bar{X} = 37$, док је средња оцена 1,61.

Сви испитани ученици осмих разреда су постигли ниске резултате на овом тесту. Већ на први поглед је уочљиво да место на којем се школа налази није релевантна независна варијабла. Наиме, ни за једну групацију се не би могло рећи да је успешнија, или мање успешна, од остале две. У детаљнијој анализи уочили смо да и друге независне варијабле (пол, па чак ни успех у учењу), нису битно утицале на резултате постигнуте на тесту.

Да бисмо тестирали утицај узраста испитаника (ученика) истим тестом смо испитивали знања ученика прве године гимназије у истим

местима. У истраживање смо пошли од претпоставке да се у гимназију уписују ученици који су у основној школи показивали боље резултате у учењу. Ученици првог разреда гимназије су постигли следећи успех:

Табела бр. 2 – Укупни успех ученика првог разреда гимназије

Кључ за оцењивање	Број освојених поена (оцена)				
	0–20 Оцена: 1	21–40 Оцена: 2	41–60 Оцена: 3	61–80 Оцена: 4	81–100 Оцена: 5
Нови Пазар	15	9	7	1	0
	46,88%	28,13%	21,88%	3,13%	-
Крагујевац	13	8	6	1	0
	46,43%	28,57%	21,43%	3,57%	-
Ниш	14	8	6	2	0
	46,67%	26,67%	20,00%	6,67%	-
УКУПНО	42	25	19	4	0
	46.67%	27.78%	21.11%	4.44%	-

Ученици првог разреда гимназије су, генерално, постигли лоше резултате на тесту знања. У поређењу са ученицима осмог разреда знања су за нијансу боља, што не мора да значи да је резултат постигнут васпитно-образовним радом у настави, већ да се ради о ученицима који су зрелији, те су знања могли стећи из других извора (медији и сл.). Упоредним посматрањем добијених резултата се може уочити да су знања ученика првог разреда гимназије уједначена:

- ученици из Новог Пазара су на тесту имали највећи број негативних оцена (46,88%), а у коначном збиру су имали средњу оцену 1,81 ($\bar{X} = 58$);
- ученици из Крагујевца су на тесту такође постигли слабе резултате, јер средња оцена износи 1,82 ($\bar{X} = 51$);
- ученици из Ниша су на тесту постигли сличне резултате, јер средња оцена износи 1,87 ($\bar{X} = 56$).

Генерално, може се констатовати да су неки битни појмови везани за националне и глобалне вредности недовољно познати и јасни ученицима осмог разреда основне школе и првог разреда гимназије. Ученици најслабије познају појмове везане за глобалне вредности (агресија и дискриминација), док су знања о националним вредностима: Други српски устанак, Хиландар и успон српског царства под Душаном недовољна или слаба.

Поред питања која су се односила на знања ученика о националним и глобалним вредностима користили смо и питања есејског типа. Есеји су се показали веома ефикасним, јер смо паралелно могли испитивати знања о неким глобалним и националним вредностима, као и познавање националног писма ћирилице и интернационалног писма латинице. Наводимо само неке најилустративније примере:

Загатак 1: Напиши највише пет реченица словима српског писма – ћирилице на тему: Суверенитет Републике Србије.

Ниједан ученик осмог разреда, ни првог разреда гимназије није написао више од једне реченице, нити је дао потпун одговор на ово питање есејског типа. Наводимо, примера ради, неке одговоре:

- „то значи да има председника Републике”,
- „да је Косово у саставу Србије”,
- „да има устав републике”,
- „да су сви народи равноправни...”

Загатак 2: Напиши највише пет реченица на тему: Православни идентитет. Молимо те да овај текст пишеш писаним словима српског писма – ћирилице.

Ниједан ученик, нити осмог разреда основне школе, нити првог разреда гимназије, није написао више од једне реченице. Као и код претходног питања одговори су били непотпуни и нетачни:

- „Да постоји српска црква”,
- „Да је на челу цркве Патријарх”...

Загатак 3: Напиши највише пет реченица на тему: Међународни положај и односи Републике Србије. Молимо те да овај текст пишеш писаним словима српског писма – ћирилице.

- „Треба да уђе у европску заједницу”,
- „Србија ће ићи у Европу”,
- „Србију су бомбардовали из НАТО пакта...”

Загатак 4: Напиши највише пет реченица на тему: Однос Срба као већинског народа према националним мањинама и етничким групацијама. Молимо те да овај текст пишеш писаним словима српског писма – ћирилице.

- „Сви морају да се поштују”,
- „Сви имају иста права”,
- „Срби су већински народ”...

Загатак 5: Напиши највише пет реченица на тему: Толеранција. Молимо те да овај текст пишеш писаним словима латинице.

- „Толеранција је да смо сложни”,
- „Толеранција је када нема рата”,
- „Толеранција је разумевање са свима у Србији”...

Задача 6: Напиши највише пет реченица на тему: Мир. Молимо те да овај текст пишеш писаним словима латинице.

- „Мир је када престане рат”,
- „Мир је када нико не напада нашу земљу”,
- „Мир треба да влада у свету”...

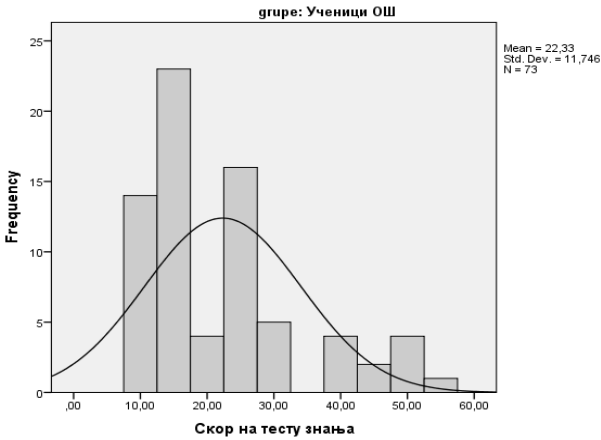
Генерално, за све ученике, без обзира на степен или место у коме се налази школа, могу се формирати следеће оцене:

- сви ученици, како основне школе, тако и гимназије, показују да не умеју потпуно и слободно да пишу писаним словима латинице, а да при том не праве грешке као што су непознавање слова састављених из два знака (љ, џ, њ...), као и слова која имају додатне ознаке (ђ, ћ, ч);
- ученици, у свим местима у којима је вршено истраживање, приликом писања латиничним писмом мешају слова латинице и ћирилице;
- ученици осмог разреда, као и првог разреда гимназије у Новом Пазару релативно слабо (недовољно) познају српско писмо ћирилицу.

Табела бр. 3 – Дистрибуција резултата на тесту знања за ученике основних и средњих школа

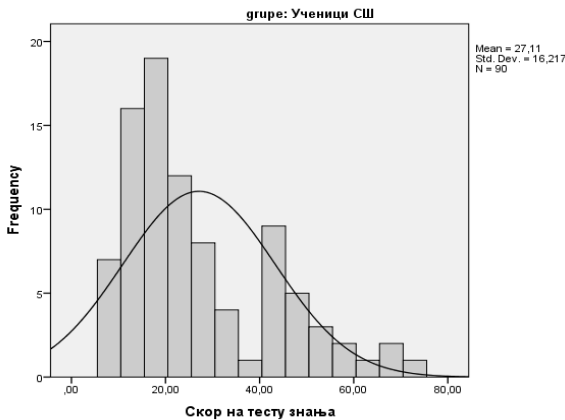
	М	СД	Распон	Колмогоров-Смирнов тест	п
Ученици ОШ	22,32	11,74	10,00–55,00	1,810	0,003
Ученици СШ	27,11	16,21	8,00–75,00	1,735	0,005
Ученици ОШ И СШ	24,96	14,54	8–75	2,263	0,000

Из табеле се види да просечан скор за ученике основне школе на тесту знања износи $M = 22,32$, $SD = 11,74$ са распоном од 10 до 55 бода, док просечан скор на тесту знања за ученике средњих школа износи $M = 27,11$, $SD = 16,21$ са распоном од 8 до 75 бода, просечан скор постигнућа за ученике средње и основне школе заједно износи $M = 24,96$, $SD = 14,54$ са распоном од 8 до 75 бода. Можемо рећи да је просечан резултат ученика основне и средње школе знатно нижи од очекиваног као и укупни просечни резултат. О овоме говори и вредност Колмогоров-Смирнов теста који је на нивоу статистичке значајности за скорове теста ученика основних и средњих школа, као и за цео узорак ученика. На наредним графиконима можемо видети дистрибуције скорова на тесту знања.

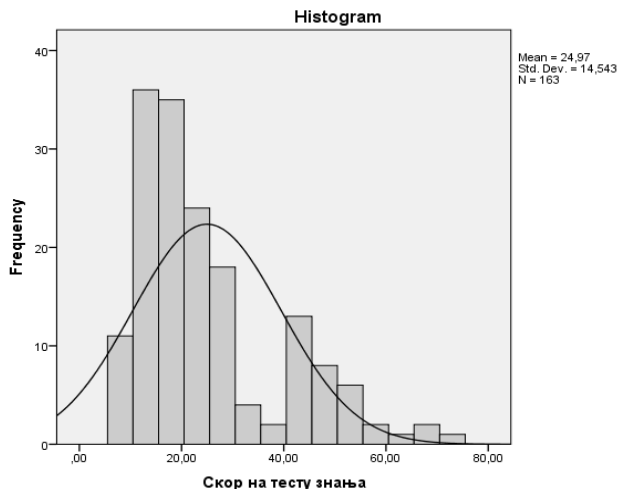
Графикон бр. 1 – Дистрибуција резултата на тесту знања за ученике основних школа

На графикону можемо видети дистрибуцију резултата на тесту знања за ученике основних школа. Одступање од нормалне дистрибуције је на нивоу статистичке значајности са тенденцијом ка негативној закривљености резултата што потврђује да су ученици основне школе постигли лош резултат на тесту знања.

Графикон бр. 2 – Дистрибуција резултата на тесту знања за ученике средњих школа

На графикону можемо видети дистрибуцију резултата на тесту знања за ученике средњих школа. Одступање од нормалне дистрибуције је на нивоу статистичке значајности са тенденцијом ка негативној закривљености резултата, што потврђује да су ученици средњих школа, као и ученици основних школа, постигли лош резултат на тесту знања.

Графикон бр. 3 – Дистрибуција резултата на тесту знања за ученике основних и средњих школа

На графикону можемо видети дистрибуцију резултата на тесту знања. Одступање од нормалне дистрибуције је на нивоу статистичке значајности са тенденцијом ка негативној закривљености резултата што потврђује да су ученици основних и средњих школа постигли лош резултат на тесту знања.

У наредном статистичком кораку тестирали смо разлику у постигнућу на тесту знања између ученика основних и средњих школа.

Табела бр. 4 – Разлике у постигнућу на тесту знања између ученика основних и средњих школа

Групе	М ранг	Сума	Ман Витни тест	п
Ученици ОШ	75,97	5545,50	2844,50	0,140
Ученици СШ	86,89	7820,50		

Из табеле можемо закључити да не постоји статистички значајна разлика у постигнућу на тесту знања између ученика средњих и основних школа. Иако нема разлика између ученика основних и средњих школа у постигнућу на тесту знања можемо рећи да је резултат оба подзорка на нижем нивоу од очекиваног.

Наша хипотеза да ученици основних и средњих школа не показују висок степен усвојености знања, вештина, навика и способности описивања појмовима везаним за националне и глобалне вредности је потврђена.

ЗАКЉУЧАК

Усвајање националних и глобалних вредности у основној и средњој школи у нашем друштву у постиндустријској цивилизацији актуелно је друштвено, научно и педагошко питање. Живот у ери свеопште глобализације прети занемаривањем оних вредности које представљају традиционално благо на којем је изграђивана култура, наука и уметност и на којима је настајао, растао и развијао се наш народ. Због тога је од нарочитог значаја и однос државе и друштвених институција, а посебно школе према усвајању, очувању и неговању националних и глобалних вредности.

Истраживањем, у оквиру овог рада, желели смо да проверимо знања ученика основних и средњих школа о националним и глобалним вредностима. У ту сврху, користили смо тест опште информисаности, који је садржао знања која су се могла стећи у школи, у породици, путем средстава јавног информисања. Када је у питању наставни програм, већина садржаја се изучава у настави српског језика, историје, географије, веронауке, грађанског васпитања. На основу индикативних истраживачких показатеља установили смо да ученици не показују висок степен усвојености знања, вештина, навика и способности оперисања појмовима везаним за националне и глобалне вредности као и да су неки битни појмови за националне и глобалне вредности ученицима недовољно познати.

Сматрамо да је неопходно спровести системске друштвене мере и педагошке активности које ће значајно унапредити процес упознавања, усвајања и неговања националних и глобалних вредности. Потребно је:

- мењати филозофске основе школе (у смислу изграђивања институције у коју се радо долази, у којој се живи и ради и у којој се негују хумани односи међу свим релевантним факторима процеса васпитања и образовања);
- у наставним плановима и програмима за основну и средњу школу прецизно дефинисати националне и глобалне вредности, те да у складу са узрастом ученика, дефинисати интензитет (дубину) и екстензитет (обим) реализације наставних садржаја у вези са тим;
- наставне садржаје везане за националне и глобалне вредности као, уосталом, и све друге садржаје, треба ученицима представљати на најквалитетнији начин. То подразумева да у процени квалитета наставе о националним и глобалним вредностима треба сјединити мишљење ученика у виду самопроцене о сопственом учешћу у наставном процесу и процене квалитета извођења наставе од стране наставника или квалитета наставе у школи, у целини;
- васпитање и образовање за неговање националних и глобалних вредности проширити на целокупни процес васпитања, као најшире и најсвеобухватније педагошке категорије – целоживотно. То

значи да овај процес мора трајати од рођења до краја живота сваке јединке;

- организовати школу и усагласити њене наставне планове и програме (курукулуме) са концепцијом друштва које се развија на демократској основи са тржишном оријентацијом у привређивању. То значи да школа систематски и плански, научно организовано, треба да припрема будуће грађане за понашање у складу са принципима демократије, али и за успех и конкурентност на тржишту.

Литература:

- Аврамовић 2003: З. Аврамовић, *Једно у књизи, друго у животињу: како учити младе демократији*, Београд: *Политика*, Год. 100, бр. 32364 (11.12.2003), А6.
- Ajduković 1989: М. Ajduković, *Vrednosne orijentacije maloletnih delikvenata (Value Orientations of Juvenile Delinquents)*, Zagreb: Narodne novine i Pravni fakultet
- Вујчић 1989: В. Вујчић, *Педагошка енциклопедија 2*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства
- Илић 2007: А. Илић, *Педагози у Краљевини Србији о нацији и националном васпитању*. Београд: Педагогија
- Јовановић 2004: Б. Јовановић, *Школа и васпитање*, Јагодина: Учитељски факултет
- Kostić 2003: Р. Kostić, *Nacija i nacionalni identitet*, Ljubljana, *Zgdovinski časopis*, br. 57.
- Мимица, Богдановић 1997: А. Мимица, Богдановић, *Социолошки речник*, Београд: Завод за уџбенике
- Rokeach 1973: М. Rokeach, *The nature of human values (Priroda ljudskih vrednosti)*, London: Free Press
- Павловић 2009: З. Павловић, *Вредности самоизражавања у Србији – у прикази за демократском политичком културом*, Београд: Институт друштвених наука
- Пантић 1981: Д. Пантић, *Вредносне оријентације младих у Србији*, Београд: ИИЦ и Институт друштвених наука, Центар за политиколошка истраживања и јавно мњење
- Стојановић Ђорђевић 2011: Т. Стојановић Ђорђевић, *Школа – темељна знања о прошлости, актуелним проблемима и перспективама развоја*, Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет

Прописи

- 1) **Устав Републике Србије**, Народна Скупштина Републике Србије, Београд: 08.11.2006.
- 2) **Закон о основама система образовања и васпитања** („Службени гласник РС”, бр. 72/09, 52/11 и 55/13)

- 3) **Закон о култури** („Сл. гласник РС”, бр. 72/2009)
- 4) **Правилник о наставном плану и програму за гимназију**. Београд: „Службени гласник РС – Просветни гласник”, 5/90... 7/11)
- 5) **Правилник о наставном плану и програму за основну школу**. Београд: „Службени гласник РС – Просветни гласник”, 2/10 и 3/11)

Web – странице:

- <http://sr.wikipedija.org/wiki>, 16. 5.2015.
<http://www.spomenicisrbije.com>, 17. 5.2015.
<http://www.pravoslavljje.org.rs>, 19. 5.2015.

Tamara M. Stojanović Đorđević

ON THE ACQUISITION OF NATIONAL AND GLOBAL VALUES AT SCHOOL

Summary

In this paper, the author considers the need and possibilities of upgrading education and upbringing by nurturing national and global values. This issue is highly topical and socially significant, particularly since living in the era of widespread globalization (not only in our society) is threatening to neglect or abandon those values that represent traditional wealth on which culture, science and art have been established and out of which our nation has emerged, grown and developed. Special attention is paid to school with the aim of observing its contribution to the realization of national and global values. We have checked students' knowledge on the sample of 163 eighth-grade elementary school students and first-grade grammar school students using a test of general knowledge. The obtained results show that elementary and high school students do not show high levels of acquired knowledge, skills, habits, and formed abilities related to national and global values.

Keywords: school, upbringing, education, acquisition, national values, global values

*Примљен 26. фебруара 2017. године
Прихваћен 3. марта 2017. године*